

Ýagşylykdan ätläp bilmeýän şahyr

Category: Edebi makalalar, Goşgular, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Ýagşylykdan ätläp bilmeýän şahyr Ýazyjy ýazyjy hakda

ÝAGŞYLYKDAN ÄTLÄP BILMEÝÄN ŞAHYR

(Agageldi Allanazarowyň döredijilik portretine ştrihler)

1.

Şeýle bir hakykat bar: ynsan balasy öz islegine laýyk ene-atasyny, dilini, milletini, Watanyňy saýlap-seçip alyp bilmeýär. Bu zatlar ezeli, gudraty güýçli Allanyň emri bilen bolýar.

Emma ýene-de bir hakykat ~ ynsan balasynyň öz göwnüne görä saýlap-seçmäge hukukly zatlary hem bar.

«Dostluk» bilen «Şahyrlyk» şu ýokardaky hakykatlaryň haýsyna degişlikä?! Men galamdaş dostum Agageldi Allanazarow hakynda

hyýallara berlenimde, ilki bilen, näme üçindir, şu sowal kelläme geldi. Soňam Agageldiniň bütin ömrüni hem döredijiligini göz aýtymyndan geçirip, «Dostluk» bilen «Şahyrlygyň» hem ezelidigine, hudaýtarapyndygyna gol berdim, bu zatlary Adam ogly öz islegine laýyk saýlap-seçip alyp bilmeýänligine ynandym.

2.

Onuň maña: «Enebaşgam» diýip ýöreläni bári köp ýyllar geçdi. Onuň beýle diýdigi: «Doganym!» diýdigi. Munuň sebäbi ~ biri-birimize düşüşligimizden, belentligimizden, biri-birimizi küýsöp ýörmegimizden. Şonuň üçin halk ýazyjymyz Hudaýberdi Diwangulyýew käte Agageldini gözläp: «Hany, ol hemme zady başgaň» ýa-da «Ol planetasy başgaň nirede?» diýip, degişme bilen maña ýüzlenmegi ýöne ýere däl. Muny eşiden Agageldi: «Ýok, «planetasy» diýseň gaty ýakyn bolýar, indikile meni soranyňda «Galaktikasy başgaň hany?» diýsene» diýip, düzediş berip, güldürýär.

Dogrudanam, Agageldi bilen ikimiziň biri-birimize «başgalygymyza» çyn. Ol-a Türkmenistanyň iň günortasy ~ Tagtabazar etrabyň Marçak obasynda doglup, önüp-ösen, menem ~ Türkmenistanyň demirgazygyndaky gadymy Ürgenç topragynda kemala gelen. Ýöne näme, biri-birinden örän uzakda doglup, ýaşap, ýakyn bolup bolýan ekeni. Edil şonuň ýaly bir obada bile önüp-ösen, okap, soňam biri-birinden örän uzak hem bolup bolýan ekeni. Durmuşyň täsin, düşündiriş berilmeýän oýunlary-da bi. Agageldi barada aýdylanda bolsa, bizi ýakynlaşdyran zat ~ POEZIÝA diýmelidirin. Asyl, bu gürrüňleri gozgap goýberen hem onuň mundan baş ýyl owal «Türkmenistan» neşirýatynda çap edilen «Söýgi pursatlary» diýen goşgular kitabydyr.

3.

Ilki onuň goşgular ýyggyndysynyň asyna ünsi çekesim gelýär. «Söýgi pursatlary». Hawa, Agageldi Allanazarowyň bu hysyrdyly durmuşa, adamlara, tebigata, ýaşayşa bolan söýgi pursatlaru sanardan kän. Bu şahyryň her günü, aýy, ýyly ~ söýgi pursaty,

has takygy, onuň her demi ~ söýgi pursaty. Şonuň üçin hem Agageldi adamlarda özüne söýgi pursatlaryny döreden, döredip ýören, mundan buýana-da döretmäge ukyply şahyr. Eýsem, mende Agageldä bolan söýgi pursatlary haçan döräp başladyka?

Men ol wagtlar «Garagum» (öňki «Совет эдебияты») žurnalynda işleýärdim. «Agageldi Allanazarow» diýip şo ýerde eşitdim. Şol žurnalda çap edilýän «Ýedi däne» diýen powestiň korrekturasyny okap, her sözlemi, abzasy, bölümi özüne muwapyk many-mazmun dänesinde doly ol eseriň awtoryna gözüm gidipdi. Ol proza bolsa-da, edil goşgy ýalydy. «Ýedi dänäni» okap, özümüň goşun gullugyna alynmanyma dogrusy, kemsindim. «Gulluk eden bolsam, menem adam ömrüniň bu döwri barada bir zatlar ýazardym» diýip, ahmyrlyja pikir edipdim. «Be, entek meniň bilmeýän ýazyjylarym bar eken-ow?! Bu ýazyjynyň başga ýene nähili kitaplary barka?!» diýip oýlanypdym. Garaz, men ony şo wagt ýaşy babatda özümden kän uludyr öýdüpdim. Görüp otursam, Agageldi Allanazarowyň öz deň-duşumyz ekeni. Men muny «Ýedi dänäniň» çap edilen žurnalyň nusgalyk ekzemlýary çykyp, galamhaky goýuljak bolnanda baş redaktorymyz Kerim Gurbannepesowyň «Atam, (žurnalyň jogapkär sekretary Ata Söýünow) şu powestiň awtory Moskwada okaýar, student oglandyr. Gonoraryny birneme artygrak goýaýgyn. «Ýedi dänäniň» puly oňa ýedi gezek doýar ýaly bolsun» diýen degişmeli tabşyrygyndan bilip galdym. Soňam Kerim aga proza bölümüniň müdiri, ýazyjy Ogultäç Orazberdiýewa ýüzlenip: «Muňa ýaş ýazyjy diýer ýaly däl eken. Kämil. Şu ýigidiň ýene şunuň ýaly powesti bolsa özi gelende ýa-da okaýan ýerine hatjagaz ýazyp, sorap alyň» diýipdi.

Kerim Gurbannepesow oňa aýratyn üns berensoň, Agageldi Allanazarow diýilýän ýazyjyny meniň göresim geldi.

Şondan köp wagt geçmänkä, bir gün, ynha, uzyn boýly, saryýagyz, syratly, bir mylaýym ýigit redaksiýa geldi. Tanyşdyk, gürleşdik, görsek, ol öz eseri ýaly ýakymly ekeni, jynymyz alyşdy. Şodur-da-şodur, ýolda-yzda gabatlaşsak, gadyrly salamlaşyp ugradyk. Edebiýat institutyny gutaryp, Aşgabada gelensoň, onuň ykbaly köpleriň, şol sanda meniňem, işim düşüp durar ýaly ýerlerde işletdi: «Türkmenistan» neşirýatynda redaktor, Ýazyjylar birleşiginiň ýanyndaky

Edebiýaty wagyz ediş Býurosynyň direktory, Metbugat baradaky komitetiň başlygynyň orunbasary boldy. Häzirem, ykbalymyz ýalkap, üç ýyl bäri bir ýerde ~ «Türkmenistan» neşirýatynda bileje işleýäris.

4.

Keýpini gaçyrýan wakalaryň, gep-gybatlaryň üstüni degişme, ýumor, gülki bilen seretmegi başarýan Agageldi Allanazarow nirede, haýsy işde işlese-de, ol özüni giň göwrümlilikde, mertlikde, zehine gadyr goýmakda göwünleri awlaýar. Belki, şu zatlar üçindir, köpleriň oňa ýakyn durasy gelýär. Meniň ýaly ynanjaň, sadalaryň-a gözlegi Agageldi ýaly hossar bolmagy başarýan ýigitler.

Uruş ýyllarynda goltugynda Göroglynyň kitabyny göterip, hüjüme okdurylan Türkmen, ýa-da Nurmyrat Saryhanow aýtmyşlaýyn, göz dikip oturan dünýe maly ~ guba düýesini berip, Magtymgulynyň kitabyny edinen Türkmen hiç haçan aýdym-sazsyz, goşgy-gazalsyz oňmandyr. Bü-ýä bir. Ikinjiden, ýüpek bilen sary ýagyň bozulmaýşy ýaly, hakyky goşgy mydama ünsi özüne çekip gelipdir. Üçünjiden, halkymyzyň şahyrana halkdygy, folklorymyzdyr klassyky edebiýatymyzdan görnüp dur. Dördünjiden, türkmen edebiýatynda şahyr azlyk edenok, ýöne şahyr bar, şahyr bar. Olaryň hakdan içenleri baradaky söhbet bolupdy, bolaram. Şu zatlar üçin, Agageldi Allanazarowyň ULULAR ÜÇIN ÝAZAN GOŞGULARY HAKYND A sähetli günleriň birinde köpden bäri içimi dökesim gelip ýördi. Şu gün ynha, men şu şahyr dostum barada, gürlimegi ýüregime düwdüm.

Ýaňy ýokarda «ulular üçin ýazan goşgulary hakynda» diýen sözleri ýöne ýere uly harplar bilen ýazmadym. Sebäbi, Hudaý jan meniň «enebaşgama», tüweleme, zehin yrsgalyny eçilibilipdir. Diýjek bolýan zadym ~ Agageldi Allanazarow edebiýatymyzyň proza, çagalar edebiýaty, kinodramaturgiýa «frontlarynda» birçe «söweşip», özüni ykrar etdiren edebiýatçy! Men bolsa, ony häzirki zaman poeziýasynyň pälwanlarynyň biri hasaplaýaryn.

5.

Edebi žurnal 1977-nji ýylyň 1-nji sanynda 12 sowaldan ybarat ýörite anketa bilen şo döwürdäki ýaş ýazyjylaryň 22-sine ýüzlenipdi.

«Tankydyň öz döredijiligiň baradaky pikirine nähili garaýaň? Öwgi öz döredijiliginde gowy täsir edýändir diýip hasap edýärmiň ýa-da tankyt?» diýlip berlen şol anketanyň 6-njy sowalyňa Agageldi Allanazarow şeýle jogap beripdi: «Obýektiv tankyda sarpa goýýaryn. Men gije-gündiz çişirilip ýörlen, «alar-alar» bilen birzat ediljek bolunýan, töweregi-birsüri «agaly» ýaş şahyr däl. Şol sebäpli hem men öwgi barada hiç zat aýdyp biljek däl».

Agageldi bu jogabyny juda dogry ýazypdy. Edebi ýoluň başynda, ol öwülmändi, anketa beren jogabynda aýdyşy ýaly, öwginiň nämedigini bilenokdy, şonuň üçinem, ýokarky berlen sowala şeýle jogap ýazypdy. Ol edebiýata «öz göbegini özi kesýän ýetim» bolup gelipdi, «ýetim» bolup edebiýat edebiýatda özüni ykrar etdirmeli bolupdy. Ýetimligiň bolsa, ýaşayşyň haýsy ýerinde bolsa-da, ýüzüne köz degsin! Sebäbi, ýetimlik seni mydama hoş söze, goldawa mätäç edýär. Mätäç mahalyň hem kim saňa sähelçe ýagşylyk eden bolsa, şahyr aýtmýşlaýyn «seniň üçin şondan eziz Adam ýer ýüzünde ýok». Ol adam eden ýagşylygy bilen hakydaňda hemişelik galýar.

Agageldi Allanazarowa-da köp kişiden ýagşylyk görmek nesip edýär. Şonuň üçinem, ol ýagşylygyň nämedigini kişiden soranok. Özüne sähelçe ýagşylyk edenleri diliniň senasy edip ýör... Oňa hiç kimiň etmejek ýagşylygyny eden ~ biziň Prezidentimiz ~ Saparmyrat Ataýewiç Nyýazow! Agageldiniň jaýsyz kösenjiniň bir uýy oňa baryp ýetýär. Bu 1984-nji ýylyň başynda bolýar. Şol wagtlar Saparmyrat Ataýewiç Nyýazow Partiyanyň Aşgabat şäher komitetiniň birinji sekretary bolup işleýän eken. Şonda Agageldini diňläň Saparmyrat Ataýewiç oňa şo mahal boş duran howlynyň açaryny berdirýär. Agageldiniň häzirki ýaşap oturan jaýy ~ Saparmyrat Ataýewiçiň şol eden ýagşylygy bolmaly.

Saparmyrat Ataýewiçiň kabulhanasyndan şatlyga gark bolup çykan Agageldi şo pursat göwnüne gelen pikirini bosagada nobatyna garaşyp duran galamdaşy Kakabaý Gurbanmyradowa: «Şu kişi haçanam bolsa, Türkmenistana baştutan bolar, biziň indiki

Eýämiz, Hudaý halasa, Sapar Ataýewiç bolar!» diýýär. Ine, Agageldiniň ýüreginiň çuňundan syzdyryp aýdan şo isleg-arzuwyny gudraty güýçli Allatagala eşiden ýaly, şondan 4-5 ýyl geçip geçmänkä Saparmyrat Ataýewiç Türkmenistanyň Döwlet ýolbaşçysy bolýar.

Agageldi şo günleri ýatlap: «Meniň dilim siňňilli ýaly, şondaky Sapar Ataýewiç hakdaky eden pikirim çyn bolaýdy, şunuň üçin men Hudaýdan müňde bir razy!» diýip begenýär.

Hawa, ol ýagşylygy-da, ýamanlygy-da ýadyndan çykaryp bilenok. Ýöne ýagşylyk edenleri ýygy-ýygy ýatlamagy halaýar.

Şu ýerde «Eýsem Agageldiniň özi adamlara nähili ýagşylyklar etdikä?!» diýen kanuny bir soragyň ýüze çykmagy mümkin. Men onuň adamlara eden hyzmatlary barada ýeke-ýeke agzap durmaýyn, beýtsem minnet etmek bolar, onsoňam Agageldiniň özem halamaz. Ýöne bir zat anyk: Agageldi ýagşylygy depeläp, onuň üstünden ätläp bilenok. Diýmek, ol ýagşylyk etmäge ukyply hem mydama höwesek. Men şonuň üçimem, onuň şu häsiýetini şu ýazgylaryma SÖZBAŞY edindim.

Meniň «enebaşgamdan» ýagşylyk görenler barmak büküp hasaplardan köp. Olaryň ýeri gelende, bir gün özleriniň dil açjakdygyna ynanýaryn.

Esasy gürrüňden ~ Agageldiniň poeziýasy baradaky söhbetden biraz daşlaşýanymy bilsem-de, onuň ýene bir bolşy barada aýdasym gelip dur. Ol hem degişme bilen hakykaty aýtmak häsiýeti.

Käte ol maňa burnuna salybrak, ýuwaşjadan, bir gözünü gypyp goýberýär. Menem şonda oňa düşünmeýändigimi duýdurýaryn. Onsoň ol kimdir biriniň hereketine çalaja öýkünýär welin, men biygtyýar gülüp başlaýaryn. Sebäbi, kim hakda gürrüň barýandygy derrew aýyl-saýyl bolýar-da, şol adam göz öňüne «gelýär». Men şonda oňa: «Eger sen ýazyjy-şahyr bolmadyk bolsaň, hökman artist bolardyň» diýýän. Ol bolsa, «Elbetde! Dogry! Artist-ä däl welin, ýöbe artistler, şükür, ýazan gahrymanlarymyz bolup oýnaýarlar-a. Näme, ýalanmy?» diýýär. Hawa, tas ýatdan çykan ekeni, hakykatdanam onuň eserleri esasynda «Hoş gal, meniň Parfiýalym!» hem-de «Meniň ýaşlygymyň dessany» atly iki sany reňkli çeper film döredildi ahyry!

Men ýene onuň döredijiligi barada oýlanýaryn. Şu wagta çenli, ululy-kiçili 25 sany kitaby dürli dillerde çap edildi. Şonuň hem «Şol bir gezek uçan it» atly Ýaponiýada çykmaly kitabyňyň öňüne bütin dünýä belli meşhur ýazyjy Çingiz Aýtmatow sözbaşy ýazdy. Şu hakydama gelip, oňa: «Çingiz Aýtmatowyň ünsüni çekip ýören bolsaň, biziň saňa gözümüz öwrenişipdir. Tüweleme, ýazýan kitaplaryň bir är ömrüne ýeterlik!» diýip, degişjek bolýaryn.

Ol öwlenide käbiriniň bolşy ýaly, gaýşarylmaýar-da, tersine, sesini çykarman, bir elini ýüzüne tutup, ýylgyrýar-da, «baş egip durýar...

6.

Geliň, indi bu täsin şahyryň täsin poeziýasynyň täsirleriniň teswirini synlalyň:

Her bir çyn şahyr beýleki bir şahyrdan tapawutlanyp bilýändigini üçin, başga şahyrlara meňzeş däldigi üçin gymmatlydyr. Agageldiniň goşgularyny gymmatly görkezýän tapawutlar kän. Agageldi Allanazarowyň köp zada, tas hemmä degişli bolup duran goşgulary bar. Bu eýýäm ~ «Söýgi pursatlarynyň» bölümleriniň atларыndan hem görnüp dur: «Göroglynyň mekanynda» atly bölüm ~ şahyryň dogduk ýurdy Türkmenistan, esasan, gadymy hem müdimi gözəl Pendi illeri barada bolsa, «Söýgi pursatlary», «Ýazgy depderimiň sahypalary» diýen bölümler ~ durmuş, älem-jahan, Adam hem onuň borjy, söýgi gatnaşyklary hakyndadyr. «Gara deňziň tolkunlary» bilen «Garly Moskwa» bolsa, şahyryň aýak basan ýerlerinde başdan geçiren täsin duýgularynyň şahyrana beýanydyr.

Agageldi nirede, näme hakda ýazsa-da, ol hökman TÜRKMEN ŞAHYRY bolup ýazýar. Dogrusyny aýdan ýagşy, Türkmenistanda ýaşap, türkmen bolup, türkmençe goşgy ýazyp, türkmen şahyry bolup bilmän ýören goşguçylarymyz bar.

Emma Agageldä Türkmenistanda bolsun, ýa başga ýerde, tapawudy ýok, oňa türkmen şahyry diýip arkaýyn, çekinmän aýtsa bolar. Onuň türkmen tebigatyna, türkmen milletine, türkmeniň geçmişine, şu gününe, geljegine bolan egsilmez buýsançdan,

guwançdan, ynamdan yñdarylyp gaýdan setirleri ~ türkmen adamlarynyň ýürek syrlarynyň açarydyr. Öňe aýdyşymyz ýaly, Watan, il-ýurt temasyndan döreden goşgularyna şahyr «Göroglynyň mekanynda» diýen at goýupdyr. Bütin türki halklarynyň hemmesiniň milli hem ruhy guwanjy Göroglynyň ~ mekany diýip, şahyr Türkmenistana düşünýär, ynanýar. Bu onuň öz Ýurduna bolan uly söýgüsinden nyşan. Agageldiniň şeýle söýgüsi bolansoň, ol «türkmen topragynyň ýakymly şemalyny zenan demine» deňese, ondaky «ak bedewi iliniň arzuwyna meňzedýär», «oturyp-oturyp, atalaryň ýurdy giňden tutanyňa begenýär». «Gelşigine gelen asuda türkmen çölüniň ürgün çägesiniň zerrelerini ~ altyn tozgasyna kybapdaş hasaplaýar», «ol çöldäki otlap ýören Gyraty görensoň», «Göroglynyň hem şu golaýda bolmalydygyny» buşlaýar.

Käbir şahyrlar ýaly, Agageldi Allanazarow söz bilen, setir bilen «oýun» etmeýär. Göwnüne gelşi ýaly, kalbyna guýulşy ýaly kagyza geçirýär. Ýa-da «Meniň Andy akgam» goşgusynyň setirleri bilen aýtsak: «...görenje zatlaryny ösdürmän, kemmän gürrüň berýär...» Asyl onuň özüniň durmuşda bolşy hem ýylma däl. «Näden nä bolarka?» diýip ýörenok. Onda bir üýtgeşik mähir, ýylylyk, mylaýymlyk bar. Muny onuň «Pendi baýyrlary» diýen setir bilen başlanýan goşgusy hasam aýdyň görkezýär. Bu goşgy, meniň pikirimçe, kiçijik şahyrana çarçuwa salnan Agageldiniň suraty ýaly.

Käbir şahyr «Men türkmen!», «Men Türkmenistany söýýän!» diýip näçe ýazsa-da, oňa ynanyp bolanok, onuň sebäbi, şol aýdylan sözüň sowuklugy, ýakymsyzlygy, adressizligi.

Kerim Gurbanpesowyň şygrylaryna beletler onuň ýaşlygynyň ilki Gökdepe etrabynda, soň Tejen sebitlerinde geçendigini, ýa-da Berdinazar Hudaýnazarowyň goşgularynyň muşdaklary onuň Ýerbentde doglandygyny bilerler. Agageldi Allanazarow hem edil şu şahyrlar ýaly poeziýada konkretligine gadyr goýýan, durmuşy şahyr.

Agageldiniň «...mahal-mahal, diýseň ýüregi küýsöp, öz Pendisine guş bolup uçup gelýändigini» goşgulary görkezip dur, onuň mydama şebdip gelip durandygyna ynanýarsyň. Sebäbi ~ ol ýerde onuň güneýde «gara öýe söýenip, gyzlaryna saglyk, döwletlilik,

abraý diläp oturan enesi otyr...» Şahyr şu ýere gelse ~ «ýene-de öz ornuna gelýär, ýene-de ol «uçsam diýip, çapyp ýören Ägeldi» bolýar. Hany, şu sözlere ynanmabilseň ynanma-da! Geliň, şol goşgynyň soňky bendini bile okap göreliň:

«...Uçup ýörün ýokarsynda Pendimiň,
Berip höwesime, söygime gerim.
Hol aşakda meni uçuran toprak
Hem hemişe gonmak isleýän ýerim...»

Men Agageldiniň goşgularyny okap, onuň öz goşgularyna, goşgularynyň bolsa, oňa meňzeşdigine haýran galýym. Ynha, bu çyn şahyrlykdan nyşan. Ynha, bu goşguça ýetdirmeýän elýetmez şaha. Goşgulary Agageldä düşünmäge bir usul bolup görünýär: «Kakam hakynda goşgy», «Meniň agalarym ~ esger ýigitler, «Çölüm, seniň giňligiňe guwanýan...», «Oglankam-a pökgä meňzeýärdi Gün...», «Bulutlaryň ýüzi gök-dalak ýene...», «Güýz», «Ýigdekçekäm bir gelini söýdüm men...», «Aý barýar aýagynyň burnuna gözläp...», «Ýeke barýan günüm böwrümi diňläp...», «Aşgabadyň alkymynda», «Tolkunlar», «Restoran gämi», «Deňiz gijesi», «Ukusyz gije», «Garly tokaý», «Şemal» ýaly başga-da kän-kän goşgular. Agageldiniň belet zady hakynda hem-de gerekläp, küýsän zady hakynda özüçe, üýtgeşik gowy goşgular ýazýandygynyň güwänamalarydyr.

«Söýgi pursatlarynyň» liriki gahrymany «ýaşlygynyň ak gämi bolup kenardan daşlaşýandygyny syzsa-da», «tasanyň, kinä çolanyp giden gyzyň zyndan seredip», özüne «çoça ýokdur, bu dünýäde meniň dek» diýse-de, «Söýginiň hyzmaty ~ indi biz goşa» diýip, bu jadyly duýgynyň gadyryny bilýär, ol göwün beren gyzyň «otuz iki ýyllap... kalbynyň köçesinden gatnadyp» bilýär. «Atasy Kymyş duzçy ýaly has garrap, hyk-çokly gojalyga ýetende-de, şol melegiň daşyndan ýigit bolup aýlanjagyny», «eňek atyp jahandan ötüp barýarka-da... şol gelin göz öňüne gelse, ölmeli günü ölüp bilmejegini» bilýär. Eger... soňky ýola «ugraýanda-da, şol gelniň öňünden çykjagyna ynanýar, şeýle boljagyna senem ynanýarsyň. Megerem, «ideal söýgi» diýilýäni ~ Agageldiniň wasp eden söýgüsi bolsa gerek! Bu şahyryň söýgi

hakda şeýle ajaýyp goşgularynyň bardygyny şu wagta çenli bilmän gezendigime, birhili özümden özüm utandym. Bu goşgulardaky pikirler ýuwan söýginiň «ýandym», «köýdüm», «bişdim» diýen ýaly suwjuk sözleri däl. Olar ~ gunt düşen ýaly agramly, gaty ajpganyňa iýen ýaly lezzetli, el bugdaýynyň çöregi ýaly özli, dünýäň daralanda, iň ýakyn dostuňdan eşidýän sözleriň ýaly melhemli. Iň esasy ýeri, asyl Türkmen ýaly agras, saldamly, türkmeni şygrylar!

Göräýmäge hyýrsyzrak «enebaşgamyň» kalbynyň şeýle näzik, süýji duýgularyň mesgenidigine, onuň «Gara deňziň tolkunlary» diýen bölümdäki goşgularyny okap, hasam göz ýetirdim. «Gara deňziň tolkunlaryny» synlap, men öz-özüme şeýle pyşyrdadym. «Eger elimden gelsedi, her ýyl dynç alasy gelen wagty Agageldini öz islän deňziniň boýuna dynç almaga iberip, oňa deňiz hakda, söýgi hakda goşgular toplumyny ýazyp gelmegi sargardym, haýyş ederdim, tabşyrdadym, buýrardym!»

Kitapdaky aýratyn ýakymly täsir galdyrýan goşgularyň biri hökmünde «Kakam hakynda goşgy» diýen şygy agzasym gelýär. Bu goşgy meni Agageldi bilen gatnaşyk açyp ýören günlerime äkitdi. Bir gezek ol: «Meniň traktorçy kakam bar. Arada oba baranymda: «Ynha, şuny ýazan şahyr oglan ekeni» diýip, seniň aýallar žurnalynda çykan «Sana indi başga näme diýeýin» atly goşgyny görkezdi. Seni okaýarlar, köpräk ýazybermeli» diýip begençli aýtdy. Şonda Agageldiniň akgöwünligine haýran galsam, kakasyňa hoş sözi üçin gaýybana minnetdar bolupdym. Hawa, Agageldiniň şu goşgusyndaky atanyň obrazy ~ mukaddesligiň, halallygyň obrazy. Atasy hakda goşgy ýazmadyk şahyr ýokdur, yöne atanyň obrazynyň şeýle belent derejä göterilişini özüm-ä birinji gezek görýärin. Eger, atalar hakda goşgularuň konkursy geçirilsedi, onda Agageldiniň şu goşgusy hökman baş baýraga mynasyp bolardy. Çünki, «öz atasynda Hudaýyň keşbini gören Ogla «Berekella!» diýmezlik namartlyk bolar.

Bu goşgy ýene bir hakykaty ~ öz awtorynyň edebiýatyň we medeniýetiň dünýä derejesinden habarlydygyny aýdýar. Metafora hökmünde Isa pygamberiň adynyň bu goşguda getirilmegi yöne ýere däl, şeýledigu siwilizasiýadan habarly okyjy üçin düşnükli.

Goşgyny okap, «iliň gyz-gelnine gyýa bakmaýan, gerek bolsa, toý palawny bişirip, gerek bolsa, öwlüýä gidip, merhum üçin jaý gazyp ýören», «agras Allanazar aganyň her oturan-turan ýerinde geplejek bolup ýörmeýändigine», «gaýtam, ol bar mahaly gürleýäniň her sözünü hasaba alyp gepleýändigine», «käbir enäniň agtygyna Allanazar ýaly gowy Adam bolmagyny isläp, oňa şonuň adyny goýandyklaryna» ynanýarsyň, guwanýarsyň. «Elli alty ýaşda älemden ötenligine-de» gyýýlýarsyň. Sebäbi, ol:

«Halal aşym nesip etse bor» diýip,
Haramdan özüni çetde saklardym...»

Ähli kakalaryň şu goşgudaky kaka ýaly bolmagyny arzuw etdirýän bu goşgynyň wakalary, epizodlary kartina ýaly göze görünýär. Bu bolsa, şahyryň azabynyň gowuşýanlygynyň alamaty.

Şeýle goşgulardan Agageldiniň içki ruhy güýjüni, pozisiýasynyň berkligini, durmuş ýörelgesini duýup bolýar.

Agageldi Allanazarowyň goşgulary ~ hakyky poeziýanyň hakykata eltýän mydamalyk ýoldugyny ýene bir gezek tekrarlaýar.

Hudaýtarapyn talantyň bolmasa, ylym-bilim bilen ýazyp bolmajak setirler Agageldiniň «Söýgi pursatlarynda» kän.

«...Ýoguny ýat etmek ~ barlaryň borjy,
Olar ~ dutarymda tükeniksiz heň.
Menuň agalarym, äpet ajaly
Köp milletler bilen bölüşdi des-deň».

ýa-da:

«Öýde ol geleli köp zat üýtgedi,
Otaglaryň içi hüwdüden doly
Ederini bilýär akja bäbejik,
Ejesiniň bagşy çykary ýaly».

ýa-da «Durmuş» atly bir bentliý goşgynyň göterýän «ýüküne» bir serediň:

«Durmuş bu-da dört tekerli araba,
Müňdi çagalarym her ýandan gelip.

Aýalym ikimiz oňa goşlan at ~
Çapyp barýas indi biz ýüzin salyp».

ýa-da:

«...Gözüm gidýär, uçup bilýän zatlara,
Şolaryň seýlinde meniň höwesim.
Aýdym aýdyp, soňam ony kowalap,
Ýetip alayasym gelýär öz sesim...»

ýa-da:

«...Ýapraklar güýzümiň kerweni ~ göçi.
Ýapraklar dünýämiň çözlener saçy...»

Geliň, indi şahyryň begenen pursatlarynda saýraýşynda gulak asalyň:

«...Gapdalymda arzuw edip ýetenim,
Çogup otyr ýakasyndan keteniň...»

«...Bir gowy ümsümlük,
Diňle-de otur,
Bagty düşündirip bolanok käne».

«...Ýeke galsam, Aýam aşak düşürip,
Men onuň bilenem gürleşiberýän».

«...Her gezek men seni ýatlan mahalym,
Köwşüm düşüberýär meniň öňüme».

«Çarlaklaram tolkun bolaysa gerek ~
Tolkunyňam juda uçmak islärin».

«...Tolkunlar güwleşip haýat ýykýarlar».

«...Gyş gar bolup özün dünýä paýlap ýör».

«Çal saç bulutlaryň obasyn gördüm».

Hawa, Agageldiniň goşgularynyň hem ähli gowy şahyrlarda bolşy

ýaly, içki hem daşky gőzellikleri ýeterlik. Olary duýmak, görmek üçin sende hossaryň hyrydar nazary bolmaly. Kalbyňy keşdeleýän ol goşgularyň her biri aýratyn gürrüň edeniňe degýär.

«Türkmeniň ýüregi ~ älemiň syry,
Her ýeten ol syry tiribem bilmez.
Türkmeniň taryhy ~ dünýäň taryhy,
Bir girseň, içine çykasyň gelmez. –

diýýän Agageldi Allazarow goşgulary Türkmenistana hem, onuň adamlarynyň kalbyna syýahat aýlaýar, çagyýar. Olaryň köpüsi: «Wah, şu goşgyny näme üçin men ýazmadymkam» diýdirýär. Zehiniň oýny köp. Şonuň birisi her şahyryň özüçe täze söz düzümlerini döretmegidir. Bu meselede hem Agageldiniň poeziýasy onuň ýüzüni gyzartmaz. Çünki ol öň eşidilmedik del sözleri ýakymly eşitdirmegi başaýar.

«Seni görsem, göwün örim giňeýär...»

«Syçradýar ýüzüne şorowja damja...»

«Deňiziň öwresi birden çolardy...»

«Garaňkysyn boýlap tereň gijäniň...»

«Aýlanşyp ýör, apaşaklap çarlaklar...»

«Bir seretsem, menem köwsarlap ýörün...»

Poeziýa muşdaklarynyň mysal alnan setirlerdäki söz düzümlerine üns bermegini sorýaryn. Bular täsin şahyrana gönençlerdir. «Göwün örim», «şorowja damja», «deňiziň öwresi», «garaňkyny boýlamak», «tereň gije», «apaşaklaýan çarlaklar», «köwsarlap ýörmek şygyr setirlerinde nähili täze, neneňsi üýtgeşik, niçiksi ter ýaňlanýar. Esasy zat bolsa, bu gönençler ~ täze şahyrana tapyndylar Agageldiniň hut özüniňki, bulary başga bir şahyryňkydan tapmarsyň. Her şahyr şygyr şalygyna şeýle aralaşsady, poeziýamyz gör, nä derejede baýlaşardy.

Ýene-de bir zat: «Söýgi pursatlarynda» wagtlaýyn goşgy

hasaplanýan sene goşgusy» ýok. Ählisi hem mydama okaljak, ömrüň ähli paslyna degişli. Şonuň üçinem, Agageldiniň kalbyny «köwsarladan» pikirler oňa «içini dökdüripdir». Göýä ol goşgularyny gaty köp ýerde özi üçin ýazan ýaly. Bu şeýle-de bolmaly. Adam ogly özüne heý-de erbet zady rowa görermi, özüne ýaran ile-de ýaraýar-a.

Ýene-de bir zat: şahyr Agageldi Allanazarow bu kitabyňy maña mundan bäş ýyl öň ~ 1992-nji ýylyň 4-nji noýabrynda ak arzuwlaryna ataryp beripdi. «Söýgi pursatlarynyň» meniň bosagamdan ätlänine bäş ýyl geçipdir, men bolsa, hakykatdanam, biagyrylykdan oňa wagtynda üns bermändirin. Goý, ol meni bagyşlasyn! Gapymyzda gögeren gülüň, ýabymyzdan akan suwuň, gyssanaňda tasap gelen söwer dostuň... we ýene şoňa meňzeşleriň gadyry ahyry bilinýär. Goý, bu ýazgylar ~ Şahyr bilen Şygra goýlan gadyrdan nyşan bolsun!

1997.

Gurbanýaz DAŞGYNOW. Edebi makalalar